

Nr. 3.

Av herr **Jacobsson m. fl.**, *angående en allsidig utredning av befolkningsfrågan.*

De senaste decenniernas befolkningsutveckling i Sverige har enligt statistikens vittnesbörd ställt vårt folk inför ett problem, inför vilket dagens övriga politiska frågeställningar krympa samman och i vars skugga alla våra etiska, ekonomiska och sociala diskussioner av allt att döma för framtiden måste komma att föras.

Befolkningsfrågan, som allt för länge undanskymts av andra i förhållande därtill oväsentliga saker och som i vida kretsar knappast tilldragit sig någon som helst uppmärksamhet, har enligt vår mening inträtt i ett skede, som gör det nödvändigt, att problemet upprullas i hela dess vidd för att, medan det ännu finnes tid därtill, åtgärder må vidtagas mot och den allmänna uppmärksamheten kraftigt och målmedvetet inriktas på den allvarliga fara för hela den svenska folkstammens bestånd, som de senaste årtiondenas befolkningsutveckling faktiskt innebär.

Enligt statistiken har det allmänna födelsetalet — antalet levande födda barn årligen pr 1 000 innevånare — alltifrån 1880-talet, då det uppgick till omkring 30, varit så gott som oavbrutet fallande. År 1900 registrerades siffran 27 och under och efter kriget har siffran sjunkit än snabbare. 1925 uppgick den till 17,58, 1926 — 16,82, 1927 — 16,11, 1928 — 16,05, 1929 — 15,19, 1930 — 15,37, 1931 — 14,80, 1932 — 14,53 och slutligen 1933, det sista år för vilket fullständiga siffror finnas tillgängliga, uppgick födelsetalet till 13,69. Av de vid senaste årsskiftet publicerade födelsesiffrorna att döma synes utvecklingen ha fortsatt i samma riktning; i varje fall synes ingen förbättring ha inträtt eller vara att vänta.

Den under samma tidsperiod konstaterade sänkningen av dödlighetstalet har medfört, att födelseminskningen ännu icke åstadkommit förskjutning nedåt av folkmängdssiffrorna utan har tvärtom folkökning i stället kunnat iakttagas. Dödlighetstalet har sålunda nedgått från 18,10 år 1880 till 13,65 år 1913 och 11,22 1933.

Denna tendens i befolkningsutvecklingen har framkallat en onormal åldersfördelning med de alstringskraftigaste åldrarna såsom överrepresenterade bland befolkningen. Detta medför i sin tur, att födelsetalen tillfälligtvis hållas höga och dödlighetstalen låga. Allteftersom fruktsamheten sjunker minskas antalet i de alstringskraftiga åldrarna och därav följer ett ytterligare fall i födelsetalen samtidigt som överrepresentationen i befolkningen av äldre årsklasser tenderar till att höja dödlighetstalet.

För att vid beräkandet av befolkningsutvecklingen kunna eliminera

dessa olikheter i ålderssammansättningen användes det s. k. nettoreproduktionstalet, vilket anger huru många levande födda flickor, som 1 000 sådana kunna väntas föda om nuvarande fruktsambets- och dödlighetsförhållanden fortsätta. Skall befolkningen hållas konstant, bör detta tal uppgå till 1 000; ett högre innebär folkökning och ett lägre folkminskning. Enligt nyligen publicerade av prof. Myrdal gjorda beräkningar uppgick nettoproduktionstalet för år 1933 till endast 725. Åren 1901—10 var siffran 1 429 och 1911—20 1 194. Dessa siffror innebära alltså, att i Sverige under år 1933 endast något mer än 70 % av det antal barn föddes, som borde ha fötts, om befolkningsstocken skulle hållas konstant på längre sikt. Enligt samme författares beräkningar skulle ett avstannande av fruktsamheten vid denna gräns innebära, att folkstocken skulle sjunka till hälften av sin storlek på blott något mer än 2 generationer och till fjärdedelen på något mer än 4 generationer. Sveriges befolkning skulle med ett bibehållande av 1933 års nettoproduktionstal icke vara i stånd att upprätthålla sig självt: c:a 40 % mer barn skulle ha behövts födas under nämnda år för att hålla befolkningsstocken stationär.

Enligt andra beräkningar, gjorda av prof. F. J. Linders och av honom ej ännu publicerade, vilken sökt ställa en prognos, som han själv betonar vara osäker, men vilken i alla fall torde giva god ledning, skulle under 5-årsperioden 1936—40 antalet födelser uppgå till 73 000, under 1941—45 till omkring 60 000 och 1946—50 till något över 50 000. Antalet barn i skolåldern skulle under 1950-talet ha sjunkit till omkring hälften.

Ovan refererade siffror visa med all önskvärd tydlighet, hur allvarligt läget är. Knappast några ljuspunkter synas på den mörka tavlan och det förefaller, som om avfolkningen hårt och obehagligt hade tagit sin början. De konsekvenser, som detta måste komma att medföra för samhället och de nu uppväxande generationerna, äro skrämmande. Frågan om försörjningen av till arbete oförmögna åldringar kommer att i allt större utsträckning belasta det minskade antalet producerande: ålderdomshem och pensionsinrättningar komma att ersätta genom barnminskningen överflödiggjorda skolor och barnhem. Några siffror äro här belysande: år 1880 kom på varje person över 65 år mer än 10 personer i de arbetsföra åldrarna. Redan 1890 hade denna siffra reducerats med omkring en fjärdedel och den har sedermera hållit sig något över 7. Ytterligare reduktion är emellertid att vänta och fr. o. m. 1975 beräknas antalet arbetsföra personer för varje överåring komma att uppgå till omkring 4. Højningen av försörjningsbördan för de arbetsföra åldrarna är som synes avsevärd.

Hela underhållskostnaden av vår samhällseliga apparat, för vår socialpolitik, för våra kommunikationsleder och mycket annat måste också komma att fördelas på ett allt mindre antal och bliva så mycket mer betungande. Jordbrukarna komma att få mindre avsättning för sina produkter, liksom överhuvudtaget hela arbetslöshetsfrågan synes komma in i ett annat läge,

då antalet konsumenter i de yngre åldersgrupperna oavbrutet minskas. Att den optimistiska men allmänna uppfattningen, att arbetslösheten skulle försvinna i samband med nativitetsminskningen icke har något reellt underlag, därom råder knappast någon tvekan. Vår försvarsfråga blir än mer brännande i den mån, som avfolkningen fortsätter, alldenstund befolkningsproblemet ingalunda är likartat världen över. I hjärt motsats till de väst-europeiska folkens avfolkningstendens står sålunda östeuropas och de färgade folkens stora nativitetsöverskott och väldiga folkökning. Det befolkningstryck, som i en framtid kan väntas därifrån, kommer kanske att sakna motstånd.

Generellt sett synes, om befolkningsutvecklingen fortsätter i samma riktning, hela vårt näringsliv ställas inför en sammankrympningens period. Den utvecklingsglada optimismens och framåtskridandets tid skulle vara förbi; stillaståndets och tillbakagångens kan inträda. Den sociala oro och allmänna olust, som måste bli följderna härav, ligger i öppen dag.

Kanske kommer emot denna framställning av en avfolknings konsekvenser att invändas, att den är alltför pessimistisk. Intet skulle glädja oss mer, än om så vore fallet. Tyvärr synes oss dock i närvarande stund knappast några tecken tyda därpå.

Redan ha, när dessa frågor ventilerats i den allmänna diskussionen, såsom botemedel föreslagits, att invandring tillåtes och stimuleras. Därutöver att en stigande invandring skulle möta det starkaste motstånd från fackorganisationer inom olika yrken, emedan den måste medföra en nedpressning av levnadsstandarden, må här framhållas, att det svenska folket ej i eget land bör självt låta sig undanträngas av raser utan känsla för svensk kultur, svenskt väsen och svenska seder. Åtminstone vägra de, som ännu tro på svenska folkets uppgift i nationernas samliv och i historien, att godtaga denna tanke. Nämnvärd invandring skulle f. ö. blott kunna tänkas ifrågakomma från med oss väsensskilda folkelement: knappast från närbesläktade, såsom skandinaver. De rasbiologiska olägenheterna av en invandring äro värda att uppmärksammas. De franska erfarenheterna på detta område äro talande nog.

Inför de perspektiv, som nativitetsminskningen öppnar, är det nödvändigt att statsmakterna från första stund ingripa med kraft. Frågan är av den vikt och betydelse, att ingen tid får gå förlorad för dess behandling. Det lämpligaste torde vara att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär igångsättandet av en utredning, som till behandling upptager befolkningsproblemet i hela dess vidd. Den första uppgift, en sådan utredning bör erhålla, är att ingående undersöka det befolkningsstatistiska läget och på ett självständigt sätt behandla förefintligt material. De siffror, som f. n. framläggas, innebära ofta blott bearbetningar av en del av det material, som kunde användas. Långt djupare torde utan tvivel en statlig utredning kunna komma. Värdet av, att omfattande statistik skyndsamt erhålles, är påtagligt.

Men denna utredning borde också ha en större och bredare uppgift, nämligen att på grundval av en analys av födelseminskningens orsaker och i samråd med andra statliga utredningar framkomma med förslag till åtgärder i befolkningspolitiskt syfte.

Även en ytlig undersökning av orsakerna till den minskade nativiteten giver emellertid vid handen, att problemet till övervägande delen är av moralisk innebörd och därmed också till stor del svårt att angripa med statliga åtgärder. Orsakerna synas nämligen i stor utsträckning ligga uti tidsströmningar, som taga sig uttryck i tilltagande materialism, längtan efter största möjliga bekvämlighet och mindre känsla av ansvar mot tidigare och efterkommande generationer. Den flykt från landsbygden till storstäderna, som oavbrutet pågår, medför, att allt större skaror bringas in i dessa tankegångar, samtidigt som genom den nutida teknikens alla möjligheter storstadsbefolkningens tänkesätt och åskådningar föras ut på landsbygden. Känslan för familjeliv är i avtagande och de positiva andliga krafter, som äro verksamma, kyrka, skola, folkbildningsrörelser och ideella ungdomsrörelser, ha svårt att bjuda tillräckligt motstånd. Emot dessa tidsföreteelser kräves i första hand en moralisk renässans och en mobilisering av nationens andliga livskraft.

Men framhållas skall också, att många andra orsaker finnas till det minskade antalet barnafödelse. De gång efter annan återkommande ekonomiska kriserna med massarbetslöshet och nöd för stora folkgrupper i sitt släptåg ha hos många skapat en känsla av otrygghet, vilken åstadkommer, att de ej anse sig kunna stå till svars med att sätta barn till världen, när framtiden i ekonomiskt hänseende tyckes dem så mörk. Sambandet mellan levnadsstandarden och födelsesiffrorna är omstritt och osäkert; att dock känslan av ekonomisk trygghet samt försörjningsproblemet överhuvudtaget ha en oerhörd betydelse kan knappast betvivlas.

Behovet av att vår socialpolitik omläggas till att taga större hänsyn till befolkningsfrågan och nödvändigheten av effektivt ekonomiskt stöd åt dem, som bilda familj och sätta barn till världen, anse vi ofrånkomligt och tvingande. Det gäller att lämna ekonomiskt understöd åt dem, som uppfylla sina moraliska plikter, och att i varje fall tillse, att dessa ej bliva i ekonomiskt hänseende sämre ställda än andra, som undandraga sig föräldraskap. Målet bör vara, att i stor utsträckning minska kostnaden för uppfödande av barn och detta i alla klasser och samhällsskikt.

Innan vi närmare ingå härpå önska vi understryka jordbrukets betydelse i nu förevarande avseende. Nativiteten är på landsbygden åtskilligt större än i städerna, särskilt i de rena jordbruksdistrikten. Landsbygden har alltid utgjort en kraftkälla och det är av vikt, att den så förbliver. Men då måste ock en sådan jordbrukspolitik föras, att jordbruket blir i stånd att lämna sina utövare, såväl bönder som lant- och skogsarbetare tillräcklig ersättning för sin möda. Åtgärder avsedda härtill ligga i viss mån utanför

ramen av en befolkningspolitisk utredning, men de förtjäna att omnämnas i detta sammanhang. Innanför ramen för utredningen ligga däremot undersökningar om sådana reformer, som underlätta bildande av småbruk ävensom andra sociala jordfrågor. Förutsättningen för dessa är dock att garantier lämnas för att jordbruket såsom näring hålles uppe.

Beträffande direkta ekonomiska åtgärder till utjämnande utav familj- och barnkostnader begära vi i andra motioner skyndsamt behandling av frågan om skattelättnader för äkta makar speciellt med hänsyn till antalet barn samt större hänsynstagande vid arvsbeskattningen till arvlåtarens barnantal. Vidare begära vi i särskild motion att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen inrättandet av en statens bosättningslånefond i och för bosättningslån.

Många andra åtgärder i denna riktning anse vi böra av utredningen övervägas. I Sverige utgå f. n. till statstjänstemän barntillägg. Under behandling borde komma frågan om möjligheten att även låta i enskild tjänst anställda komma i åtnjutande av liknande förmån. För att då ej föräldrar skulle undanträngas på arbetsmarknaden synes det vara nödvändigt att använda försäkringssystemet genom skapandet av familjeförsäkring.

Av vikt i detta sammanhang är, att åtgärder övervägas, som kunna vara ägnade att sänka giftermålsåldern. De sent ingångna äktenskapen bliva i många fall barnlösa och även andra olägenheter av dem äro tydliga. Vanligast synas deras förekomst vara bland tjänstemännen och inom de akademiska yrkena beroende därpå, att dessa gruppers ekonomiska problem genom bristen på fackliga organisationer ej rönt tillräcklig uppmärksamhet. En olycklig tendens i löneutvecklingen beträffande dessa yrkesgrupper är, att ungdomen i stor utsträckning tvingas att draga sig fram på existensminimum och i allmänhet först i den övre medelåldern uppnår tryggade ekonomiska förhållanden. Statsmakterna ha sin dryga andel i skulden härtill genom att ofta låta befattningar allt för länge upprätthållas av extraordinarie befattningshavare. Under sken av utbildning utföres mycket för det allmänna oundgängligt arbete av kvalificerad arbetskraft utan någon som helst eller med högst ringa ersättning. En utjämning av lönedifferensen olika åldersgrupper emellan och skapandet av ekonomisk trygghet åt ungdomen innebär icke blott en gärd av ekonomisk rättvisa, utan utgör även ett viktigt led i en nationell befolkningspolitik. Statsfinansiella skäl få icke alltid utgöra den klippa varpå reformförslag i ovan antydd riktning städse stranda.

Bostadsfrågans sammanhang med befolkningspolitiken är också påtaglig. Ett samhälle med goda, välordnade bostäder åt sina medlemmar kan bjuda helt andra förutsättningar för ett sunt familjeliv än ett med dåliga bostäder. Det avgörande ligger mindre i antalet moderna bekvämligheter och finesser, utan mera i trevnad och rymlighet, så att trångboddheten förminskas. Ur dessa synpunkter lämna bostadsförhållandena i Sverige mycket övrigt att önska och särskilt beträffande lantarbetarnas bostäder äro snara åtgärder på sin plats. De om olika bostadsfrågor pågående offentliga utredningarnas

blivande betänkanden böra av en befolkningsutredning upptagas till behandling, för att befolkningsfrågan även där skall insättas i sitt rätta sammanhang. Särskild uppmärksamhet bör då ägnas möjligheten till hyresbidrag åt barnrika familjer och kraftigt understöd åt egnahemsrörelsen.

En befolkningsutredning har även möjlighet att undersöka annan form av ekonomisk hjälp till föräldrar exempelvis att utgifterna för barnens skolgång i större utsträckning, än vad nu är fallet övertages av staten. I grannländerna ha sålunda försök med framgång gjorts med utvidgad skolbespising, varigenom man förutom avlyftande av en utgiftspost för föräldrarna tillgodosett det näringsfysiologiska intresset.

Detta anknyter till en viktig sida av befolkningspolitiken, nämligen att, när antalet födda barn årligen minskas, större vikt än förr måste läggas vid, att de barn, som komma till världen, vårdas och växa upp under gynnsammast möjliga förhållanden. Frågan om rationell skolläkarvård kommer då i förgrunden. De nuvarande förhållandena äro i hög grad otillfredsställande; ordnad skolläkarvård för folk- och småskolor finnes blott i c:a en sjundedel av landsbygdens kommuner och något statligt stöd lämnas ej. Riksdagen hemställde 1928 i skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning av denna fråga men någon Kungl. proposition har ännu ej förelagts riksdagen, ehuru utredningen avslutats. Men hälsovården bör uppmärksammas av utredningen även från andra synpunkter. Ett utvidgande av de för några grupper företagna tuberkulosundersökningarna till att omfatta större kategorier, samt ökad uppmärksamhet åt kampen mot smittosamma sjukdomar i olika former må nämnas som exempel. Överhuvudtaget bör nämligen socialpolitiken för framtiden under inflytande av befolkningsutvecklingen mera inriktas på förebyggande åtgärder.

Generellt får befolkningsfrågan ej endast ses från kvantitativ synpunkt utan jämväl kvalitativ. Den rasbiologiska sidan av saken, vilken ofta förbises i den allmänna diskussionen bör av en befolkningsutredning ägnas den allra största uppmärksamhet, emedan ett folks styrka ej beror blott av dess födelsesiffror utan även av dess andliga och fysiska egenskaper.

Den av förra årets riksdag antagna steriliseringslagen utgör här ett steg i rätt riktning och det är av stort intresse, att de i samband därmed av riksdagen begärda utredningarna leda till ytterligare lagstiftning på detta område. Under övertägande böra tagas möjligheter att bereda dem, som så önska, tillfälle att före giftermåls ingående kostnadsfritt undergå läkarundersökning för att erhålla upplysning om den eventuella förefintligheten av ärftliga sjukdomar eller av smittokälla.

En annan fråga är vilka åtgärder, som kunna tänkas vidtagna för att höja moderskapsvärdet i det allmänna medvetandet. En moder bör enligt vår mening hedras och skyddas av samhället och social skyddslagstiftning för moderskap är önskvärd. I en annan motion föreslå vi en sådan åtgärd, andra böra övervägas.

Lämpligen bör i alla folklager upplysning spridas om det nuvarande befolkningsläget i vårt land och dess verkningar för framtiden. Film, radio och föreläsningssällskap kunna tagas i anspråk för detta ändamål men än viktigare är, att denna upplysningsverksamhet inom undervisningen vid olika läroanstalter bedrivs med den största intensitet. Den bör dock ej ensidigt inriktas på befolkningssiffrorna utan än viktigare är propaganda för och upplysningar om rasbiologi, rashygien och allmän hälsovård. Tyvärr ägnas dessa problem enligt nu gällande undervisningsstadgar en sorgligt ringa uppmärksamhet. Den farliga okunnigheten i dessa ämnen måste försvinna.

Hur denna upplysnings- och propagandaverksamhet skall organiseras och uppbyggas, bör bliva en av utredningens arbetsuppgifter.

Från utlandet kan införskaffas material och uppgifter rörande befolkningspolitiken. Rön och erfarenheter av värde torde kunna inhämtas från flera håll. Frankrike var det land, som i modern tid först upptog dessa frågor till behandling och ett flertal lagar och förordningar ha tillkommit mot bakgrunden av den befolkningspolitiska utvecklingen. Bland åtgärder, som användas, kunna nämnas: barntillägg för olika tjänstemän, ekonomiskt understöd åt barnrika familjer, familje- och barnkassor, omfattande skattelindringar och statliga förmåner för familjer med flera barn i fråga om bostäder och värnplikt. Italien har tillämpat vittgående ekonomiska lättnader för barnrika familjer och på många sätt sökt främja äktenskapsfrekvensen. I Tyskland har en rad av åtgärder vidtagits: omfattande skattelättnader ha genomförts, bosättningslån ha utdelats och jordbruksfideikomiss i form av s. k. arvgårdar ha införts. I Berlin har man genom instiftande av s. k. »Ehrenpatenschaften» i mars 1934 infört ett högt ekonomiskt understöd för tredje och fjärde barnet i vissa familjer (30 mark i månaden under första året och 20 mark därefter varje månad till dess 14 år uppnåtts). Även andra förmåner såsom företräde till ämbeten m. m. ha tillerkänts dessa barn. Upplysningsbyråer med vittgående befogenheter ha inrättats. Tyskland har också säkerligen till stor del tack vare befolkningspolitiska åtgärder kunnat under år 1934 uppvisa en enastående nativitetsökning. På enskild väg, i många fall med statligt understöd, ha i andra länder olika metoder använts, såsom i Finland, där särskilda diplom inrättats för förtjänta mödrar. Även om många av de metoder, som använts utomlands icke alls lämpa sig för svenska förhållanden — vi tänka i synnerhet på de åtgärder, som vidtagits mera av politiska än rasbiologiska skäl — kunna säkerligen goda uppslag därifrån erhållas.

Blott en större statlig utredning med dess befogenheter och möjligheter synes kunna bemästra och till rationell behandling upptaga hela det väldiga problemkomplex, som befolkningsfrågan utgör. Att uppgifter av så varierande innebörd, som ovan anförts, skulle anförtros åt en enda utredning, innebär visserligen en olägenhet, men frågans komplicerade natur

och vidsträckthet kräver oundgängligen enhetlig behandling. Det förhållandet att vi i särskilda motioner till årets riksdag föreslå särskilda utredningar och förslag i anknytning till detta ändamål, innebär intet principiellt avståndstagande från denna mening. Avsikten är endast att rörande reformer, om vilkas ändamålsenlighet ingen tvekan synes oss behöva råda, snabba resultat skulle kunna erhållas.

Även den större utredningen bör emellertid bedriva sitt arbete med den största möjliga skyndsamhet. Då detta icke torde vara möjligt annat än genom en fördelning av arbetsuppgifter på mindre grupper av sakkunniga sammanhållna genom en mindre delegation synes detta böra äga rum. En allsidig sammansättning med representanter från olika samhällsgrupper och skilda vetenskaper synes oss ock vara nödvändig för frågans rätta belysning.

De uppgifter, som skulle uppdragas åt utredningen, skulle alltså sammanfattningsvis vara att ingående undersöka det befolkningsstatistiska läget och att efter inhämtande av upplysningar angående befolkningspolitiken i utlandet, framkomma med förslag till åtgärder, ägnade att minska föräldrakostnaden för barn i alla samhällslager och att stimulera äktenskapsfrekvensen. Under hänsynstagande till befolkningsproblemets kvalitativa sida böra åtgärder föreslås, som kunna leda till skapandet av ett gott folkmaterial och till förbättrad folkhygien. Utredningen bör även till behandling upptaga anordnande av lämplig undervisnings- och upplysningsverksamhet i dessa frågor.

Under hänvisning till vad som ovan anförts hemställa vi,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en allsidig utredning av vår befolkningsfråga.

Stockholm den 12 januari 1935.

C. Gösta Jacobsson.

Alf Meyerhöffer.

John Gustafsson

i Välsnäs.